

Յ Ա Ի Է Ր Ժ Ա Հ Ա Ր Ս Ը

(Պուշկինի)

ՏԵՍԱՐԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

Դ ն է պ ը ի ա փ ը. ջ ը ա ղ ա ց:

Ձաղացպանն ու նրա աղջիկը:

Ձաղացպան:

Օհ, բանն էլ այդ է, որ դուք բոլորդ
Յիմար էք, յիմար, ջանէլ աղջկեք:
Թէ ձեզ պատահեց մի նախանձելի
Ոչ հասարակ մարդ, դուք պիտի նրան
Էլ ամենին ձեռքից չը թողնէք:
Իսկ ինչով.— ազնիւ, խելացի վարքով
Հրապուրել նրան, մերթ փաղաքշանքով,
Եւ մերթ խոտուծեամբ, մի-մի անգամ էլ
Հարկանցօրէն խօսք պիտի գցել
Պսակի մասին, իսկ ամենից չատ
Անտրատ պահել կոյսի պատիւը—
Այդ անդին գանձը. Դա, ինչպէս խօսքը,
Եթէ դուրս թռաւ, էլ ձեռք չի ընկնի:
Բայց ամուսնութեան թէ էլ յոյս չը կայ,
Հօ կարելի է մի բան վստասկել
Իրան, կամ գոնէ ծնողի համար:
Պէտք է մտածել՝ «նա ինձ յաւիտեան
Հօ չի սիրելու և փայփայելու»:
Էհ, չէ, դուք իսկի ընդունակ էլ չէք
Մի լաւ բան անել. Մի՞թէ յարմար է.
Իսկոյն գժուում էք և երջանիկ էք
Ձրի կատարել նրա հաճոյքը:

Պատրաստ էք ձեր սիրելիի
Վզից կախ ընկնել, իսկ այդ սիրելին,
Տեսար—չքացաւ, հետքն էլ չերկաց:
Եւ դուք էլ ոչինչ օգուտ չունեցաք...
Օհ, դուք բոլորդ էլ այդպէս յիմար էք:
Քեզ հարիւր անգամ միթէ չեմ ասել,
է՛յ, անջիկ, նայիր, այնքան էլ տխմար
Մի լինիր, բախտը քո ձեռքից չը տաս:
Մի թող իշխանին, և յիմարաբար
Քեզ չը կորցնես: Եւ ինչ դուրս եկաւ,
Դէհ, այժմ նստիր ու միշտ դու ողբա՛,
Ինչ որ յետ բերել չես կարող արդէն:

Աղջիկ:

Ինչո՞ւ ևս կարծում, որ նա ինձ թողնց:

Ջաղացական:

Ինչպէս թէ ինչո՞ւ, նա սովորաբար
Շարժուայ ընթացքում քանի անգամ էր
Ջաղացը գալիս: Հը՞... ամենայն օր,
Բայց երբեմն էլ և՛ երկու անգամ:
Յետոյ ըսկսեց աւելի քիչ գալ,
Եւ ահա արդէն իններորդ օրն է՝
Նրան չենք տեսնում, որան ինչ կ'ասես:

Աղջիկ:

Նա զբաղուած է. քիչ հոգսեր ունի:
Ջաղացական հօ չէ. ջուրը չէ գործում
Նրա փոխարէն: Նա միշտ ասում է՝
Որ նրա գործը ամենից ծանր է:

Ջաղացական:

Այո, ինչպէս չէ, հաւատա՞ նրան:
Ե՞րբ են աշխատում այդ իշխանները:
Եւ դա ինչ գործ է: Աղուէս, նապաստակ
Որսալ, քէֆ անել, քերթել զրացուն,
Իսկ յիմարներից այդպէս համոզել,
Խեղճուկ. նա ինքն է աշխատում, բանում,
Իսկ իմ տեղ՝ ջուրը... Բայց օր ու գիշեր
Ես հանգիստ չունեմ—այստեղ կարկատիր,
Այնտեղ կարկատիր, մի տեղ փտած է,
Մի տեղ ջուր է գցում. թէ կարողանաս

Նորոգման համար խնդրել իշխանից
Գէթ մի քիչ դրամ, չափ լաւ կը լինէր:

Աղջիկ:

Ախ:

Ջաղացպան:

Ի՞նչ է:

Աղջիկ:

Նրա ձիու քայլերի

Ձայնն եմ լսում... Նա է, նա...

Ջաղացպան:

Տես, հա,

Աղջիկս, յիշիր իմ խորհուրդները...

Աղջիկ:

Գալիս է, գալիս: (Մտնում է իշխանը. ձիապանը տա-
նում է ձին):

Իշխան:

Ողջոյն, սիրելիս,

Ողջոյն, ջաղացպան:

Ջաղացպան:

Ողորմած իշխան,

Բարով էք եկել. վաղձուց է, վաղուց,

Պայծառ աչքերիդ կարօտում էինք:

Գնամ քեզ համար մի բան պատրաստեմ

Հիւրասիրելու: (Գնում է):

Աղջիկ:

Ախ, վերջապէս դու

Ինձ միտք բերիր: Մի՞թէ ամօթ չէ,

Որ այսքան երկար սպասել տալով

Դու անգթաբար ստիպում ես ինձ

Ձուր տեղը տանջուելու: Ի՞նչ մտքեր ասես

Գլուխս չեն եկել: Ինչ ահ ու դողով

Ձեմ պաշարուել ես: Մերթ ինձ թւում էր,

Թէ ձին քեզ դեցեց անդունդ կամ ճահիճ,

Մերթ՝ թէ թանձրախիտ, մութը անտառում

Արջը սպանեց, թէ դու հիւանդ ես,
 Թէ ինձ չես սիրում... Բայց, փառք Աստու,
 Դու ողջ առողջ ես և առաջուայ պէս
 Դարձեալ սիրում ես, այնպէս չէ:

Ի՞նչ:

Այո,
 Իմ անգին հրեշտակ, առաջուայ նման.
 Ո՛չ, առաջուանից դեռ էլ աւելի:

Աղջիկ:

Բայց դու տխուր ես, ի՞նչ է պատահել:

Ի՞նչ:

Ես տխուր եմ. ոչ, ես միշտ ուրախ եմ,
 Երբ քեզ տեսնում եմ:

Աղջիկ:

Ո՛չ, երբ ուրախ ես,
 Հեռուից վազում ես դէպի ինձ ու կանչում.
 Ո՛ւր է աղաւնեակս, ի՞նչ է անում նա:
 Յետոյ համբուրում ու հարցնում ես,—
 Արդեօք ուրախ եմ, որ քեզ տեսնում եմ,
 Արդեօք այդպէս վաղ սպասում էի...
 Իսկ այսօր—դու ինձ անխօս լսում ես,
 Ինձ ոչ զրկում ես և ոչ համբուրում,
 Անշուշտ մի բանից դու վրդովուած ես.
 Բայց ինչից, ասա. գուցէ ինձ վրայ
 Դու բարկացած ես:

Ի՞նչ:

Ես չեմ կամենում
 Զուր տեղը կեղծել, դու ճիշտ ես ասում.
 Ծանր թախիժ եմ կրում սրտիս մէջ
 Եւ դու չես կարող փարատել նրան.
 Ո՛չ քո սիրատենչ փաղաքանքներով,
 Ո՛չ մխիթարել, ոչ էլ բաժանել:

Աղջիկ:

Բայց ջաւ եմ զգում, որ քո վշտերով
 Ես չեմ վշտանում քեզ հետ միասին:
 Ասա գաղտնիքդ. եթէ թոյլ կը տաս,

Ես լաց կը լինեմ, թոյլ չեմ տայ—կաթիլ
Մի արտասուք էլ չի հոսի աչքիցս:

Իշխան:

Ի՞նչ ուշացնեմ, որքան շուտ ասեմ,
Այնքան էլ լաւ է: Իմ անգին ընկեր,
Դու գիտես, որ այս ունայն աշխարհում
Ձը կայ մնայուն մի երջանկութիւն—
Ո՛չ յայտնի տոհմը, ո՛չ դեղ և ո՛չ գանձ,
Ո՛չ մի զօրութիւն չեն կարող բնաւ
Մեզ ազատ պահել աղէտից: Եւ մենք
Երջանիկ էինք, այնպէս չէ, հոգիս:
Գոնէ քեզանով, քո սիրովը ես
Երջանիկ էի, և այսուհետեւ
Ինչ էլ պատահի, հւր էլ որ լինեմ,
Միշտ քեզ կը յիշեմ, ընկեր սիրելի:
Այն, ինչ որ այժմ ես կորցնում եմ,
Ձի փոխարինի աշխարհում ոչինչ:

Աղջիկ:

Քո խօսքերը դեռ ես չեմ հասկանում,
Բայց արդէն սիրտս դողում է ահից.
Ճակատագիրը մեզ սպառնում է,
Եւ մեզ պատրաստում մի վիշտ անձանօթ—
Գուցէ՛, անջատում...

Իշխան:

Դու գուշակեցիր.

Անջատում է մեզ ճակատագիրը
Նախասահմանել:

Աղջիկ:

Ո՞վ մեզ կ'անջատէ.

Միթէ ազատ չեմ քեզ հետեւելու,
Ուր որ էլ գնաս: Ես աղի չորեր
Կը հագնեմ. ճամբին, թէ կռուի պահուն
Քեզ հաւատարիմ կը ծառայեմ ես.
Կռուից չեմ վախում, գէթ քեզ հետ լինեմ:
Ո՛չ, ո՛չ, մի ասիւր, ես չեմ հաւատում,
Գուցէ ուզում ես դու խօսք դուրս քաշել,
Կամ ինձ հետ դատարկ կատակ ես անում...

ԻՇխան:

Ո՛հ, այսօր միտքս կատակ չէ գալիս,
 Քօսք էլ դուրս քաշել ինձ հարկաւոր չէ:
 Ես չեմ պատրաստուում կռիւ գնալու,
 Ո՛հ հետու ճամբայ, ես տանն եմ մնում,
 Բայց պէտք է քեզինից բաժանուեմ ընդ միշտ:

Աղջիկ:

Սպասիր, այժմ ես հասկանում եմ.
 Դու պատկւում ես: (Իշխանը լռում է).
 Դու պատկւում ես...

ԻՇխան:

Ի՜նչ պէտք է արած. դու ի՜նքդ դատիր.
 Իշխանները հօ ազատ չեն, ինչպէս
 Դուք աղջկերբդ: Հարսնացու նրանք
 Չեն ընտրում այնպէս, ինչպէս որ իրանց
 Սիրտը ուզում է, այլ ուրիշ մարդկանց
 Հաշուի համաձայն, և ուրիշների
 Օգուտի համար... Քո վիշտը Աստուած
 Եւ ժամանակը կը մխիթարեն:
 Ինձ մի մոռանար, իբրեւ յիշատակ
 Այս գլխի զարդը վեր առ և թո՛ղ տուր
 Ինքս հագցնեմ: Բերել եմ նաև
 Մի սիրուն մանեակ—այդ էլ վերցրու:
 Հա՛, այս մէկն էլ տուր քո հօրը—նրան
 Ես խոստացել եմ: (Ցալիս է նրան ոսկով լի մի քսակ).
 Մնաս բարև:

Աղջիկ:

Ես...

Սպասիր, մի բան պէտք է ասէի—
 Չեմ յիշում թէ ինչ:

ԻՇխան:

Միտդ բեր:

Աղջիկ:

Քեզ համար

Պատրաստ եմ ես ողջ... Ո՛հ, այդ չէ, սպասիր...

Անկարելի է, որ դու խկապէս
Ինձ կարողանաս յաւիտեան թողնել...
Բայց բանն այդ չէ... Հնա, միտս եկաւ...
Այսօր կրճքիս տակ մանուկդ խաղաց:

Իշխան:

Դժբախտ, ի՞նչ անել. գէթ նրա համար
Դու քեզ պահպանիր: Ես չեմ թողնի քեզ,
Եւ ոչ քո մանկան: Ժամանակով էլ
Պոնցէ ես կը գամ եւ ձեզ կ'այցելեմ:
Մի տխրիր, թո՛ղ տուր, որ վերջին անգամ
Քեզ կրճքիս սեղմեմ: (Դուրս գնալով):

Ո՛հ, վերջացաւ ողջ:

Կարծես սրտիցս մի քար վայր ընկաւ...
Ես փոթորիկի էի սպասում,
Բայց բանն անցաւ բաւական հանգարտ: (Իշխանը
գնում է, իսկ աղջիկը մնում է անշարժ):

Ջաղացական (մտնում է):

Շնորհ չէք անի արդեօք գալ ջրա...
Հապա ուր է նա. ասան, ուր գնաց
Մեր իշխանը: Վնհ, ի՞նչ գլխի զարդ է,
Ամբողջ թանկագին քարերով ծածկուած,
Այնպէս փայլում է: Ի՞նչ ուղունքներ են...
Իսկ արքայական չքեղ ընծայ է:
Ա՛խ, մեր բարերար... Իսկ այս ի՞նչ բան է,
Քսանկ, չը վնի՛ թէ փող է... Ի՞նչ է,
Սառած կանգնել ես, չես պատասխանում,
Մի խօսք չես ասում. թէ անսպասելի
Ուրախութիւնից խելքդ թռել է.
Թէ ապուշութիւն եկաւ քեզ վրայ:

Աղջիկ:

Ես չեմ հաւատում, անկարելի է,
Ես նրան այնպէս ջերմ սիրում էի...
Կամ նա գազան է, կամ քարացել է
Նրա սիրտը:

Ջաղացական:

Ո՞ւմ մասին ես խօսում:

Աղջիկ:

Ասա ինձ, հայրիկ, մի՞թէ իշխանին
 Ես կարող էի բարկացնել. մի՞թէ
 Մի շարաթուայ մէջ գեղեցկութիւնս
 Չբացաւ, թէ նրան իրաւ հմայեցին:

Ձաղացպան:

Ի՞նչ պատահեց քեզ:

Աղջիկ:

Հայրիկ, նա գնաց:

Տես, ձին քշում է, իսկ ես անխելքս
 Նրան բաց թողի. նրա փէշերից
 Ես չը բռնեցի եւ ձիու սանձից
 Կախ չընկայ. թող նա բարկութիւնից
 Չեղբերս կտրէր մինչև անմունկը,
 Թող հէնց այստեղ էլ ջարդէր իր ձիու
 Ոտքերի տակ:

Ձաղացպան:

Ի՞նչ պատահեց սրան:

Աղջիկ:

Արդեօք դու գիտես, որ իշխանները
 Մեզ պէս ազատ չեն. կին են վերցնում
 Ո՛չ իրանց սրտի, կամքի համաձայն...
 Իսկ նրանք հօ միշտ ազատ կարող են
 Խաբել, լաց լինել, երդուել և ասել.
 «Ես քեզ կը տանեմ իմ ապարանքը,
 Իմ ննջարանը. քեզ կը հագցնեմ
 Դիպակ և թաւիչ»:—Նրանք ազատ են
 Խեղճ աղջկերանց սովորեցընել
 Կէս գիշերուանից տեղից վեր կենալ
 Իրանց շփոյից և մինչ արշալոյս
 Ջրաղացի մօտ ժամանակ անցնել.
 Նրանց հաճոյ է, որ իշխանական
 Սիրտը միշտ բերկրի և զուարճանայ
 Մեր անբախտութեամբ. Յետոյ, մնաս բարով.
 Գնա, հոգեակս, ուր որ կամենաս,
 Եւ սիրի՛ր, ում որ քո սիրտը կ'ուզէ:

Ջաղացական:

Ա՛, ահա թէ ինչ...

Աղջիկ:

Բայց ո՞վ է նրա
Հարսնացուն, որին ինձ փոխարինեց:
Օ՛, ես կ'իմանամ, կը գտնեմ նրան.
Ես կ'ասեմ նրան՝ այդ չարագործին.
Հեռացիր մեզնից, դու հօ տեսնում ես՝
Երկու էգ գայլեր չեն կենում երբէք
Մի որջում...

Ջաղացական:

Յիմար, եթէ իշխանը
Հարսնացու ընտրի, ո՞վ կը յանդգնի
Արգելել նրան, Հէնց դրա համար
Քեզ ասում էի...

Աղջիկ:

Եւ նա կարող էր,
Ինչպէս բարի մարդ ինձ հրաժեշտ տալ,
Եւ ընծայ բերել, Ի՞նչպէս, և դրամ:
Նա իր արարքը մտածեց գնել
Փողով. նա ուզեց արծաթազօծել
Լեզուս, որպէս զի նրա մասին վատ
Լուր չը տարածուի և նրա ջահէլ
Կինը չիմանայ... Հա՛, մոռացայ ես.
Նա ասաց որ այս արծաթը տամ քեզ,
Որովհետեւ դու շատ բարի էիր,
Եւ քո աղջկան թոյլ էիր տալիս
Նրա ետեւից քաշքշուել, որ դու
Քո աղջկանը խիստ չէիր հսկում...
Իմ անկումը քեզ օգուտ կը բերէր: (Տալիս է նրան քը-
սակը):

Ջաղացական (արտասուքն աչքերին):

Ինչ օրի հասայ. Աստուած իմ գլխիս
Ինչ փորձանք բերաւ: Մեղք է քեզ համար,
Որ դու քո հօրը այդպէս դառնագին
Յանդիմանում ես: Միակ զաւակս ես,
Ամբողջ աշխարհում միակ մխիթար

Իմ ծերութեան մէջ, եւ ինչպէս ես քեզ
 երես չը տայիս Աստուած ինձ պատժեց,
 Որ ես հայրական պարտականութիւնս
 Թոյլ կատարեցի:

Աղջիկ:

Օհ, ես խեղդում եմ,
 եւ սառը օձը ճնշում է վիզս...
 Ո՛չ թէ մանեակով, այլ մի ժանտ օձով
 Նա ինձ փաթաթեց... (Պոկում է իրանից մարգարիտը):

Ահա հէնց այսպէս
 Կը պատռի քեզ, անիծեալ օձ-կին,
 Քեզ, որ միմեանցից մեզ անջատեցիր:

Ձաղացպան:

Դու զառանցում ես. իսկ զառանցում ես:

Աղջիկ (հանում է գլխի զարդը):

Ահա իմ պսակը, անարդ պսակը.
 Ահա թէ ինչով մեզ պսակեց նենգ,
 Ստոր թշնամին, երբ հրաժարուեցի
 Ես այն ամենից, ինչ որ ինձ համար
 Առաջ շատ թանգ էր: Մեր պսակը լուծուեց.
 Հեռացիր ինձնից, պսակ իմ (Պցում է Դնէպրի մէջ իր
 գլխի զարդը):
 Ամեն ինչ
 Վերջացաւ այժմ... (Ընկնում է գետը):

Ծերուկ (վայր ընկնելով):

Օ, վնայ ինձ, վնայ ինձ:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԿՐՈՐԿ

Ի չ խ ա ն ա կ ա ն ա պ ա ր ա ն ք:

Հաբանիք Է. նորապսակները նսած են սեղանի շուրջը. Հիւրեր.
 աղջկերանց խմբերգ:

Խնամի:

Հաբանիքը շատ ուրախ անցկացաւ
 Ողջնքն քեզ, իշխան, քո երիտասարդ
 Իշխանուհու հետ: Տայ Աստուած, որ դուք

Միմնանց հետ սիրով, համերաշխ ապրէք,
 Իսկ մենք էլ ձեզ մօտ յաճախ քէֆ անենք,
 Ինչո՞ւ էք լսել, սիրուն աղջկերք,
 Ինչո՞ւ էք դուք մօռնջ, սխալտակ կարապինք.
 Թէ բոլոր երգեր երգեցիք արդէն,
 Թէ կոկորդներդ երգից ցամաքեց:

Խմբերգ:

Խնամի ջան, խնամի,
 Այ, անշնորհ խնամի.
 Հարս տեսնելու գնացինք—
 Բանջարանոց մենք մտանք,
 Եւ մի տակառ գարեջուր
 Ամբողջովին թափեցինք,
 Ողջ կաղամբը ջրեցինք,
 Յանկապատին դուրս տուինք,
 Աղօթք արինք մենք դռնին.
 Դռնիկ ջան դու, դռնիկ ջան,
 Դէհ, չուտ ցոյց տուր մեզ ճամբան,
 Հարս տեսնելու մեր ճամբան:
 Խնամի ջան գլխի բնիկը,
 Չեղք ջէքդ դու գցիր,
 Ջէքիդ փողը զընդալիս
 Ի՞նչպէս է մեզ դուր գալիս:

Խնամի:

Չարածճիւներ, ինչ երգ էք ընտրել.
 Դէհ, չուտ վերցրէք, բայց խնամու՛ն էլ
 Մի յանդիմանէ՛ք: (Պարդեատորում է աղջկերանց):

Մի ձայն:

Քարերի միջով,
 Դեղին աւազով հոսում է մի գետ,
 Այդ արագահոս գետի ջրերում
 Պար են բռնում միշտ երկու հատ ձկնիկ,
 Երկու հատ ձկնիկ, երկու տարեխիկ,
 Իսկ դու լսել ես, իմ քոյրիկ ձկնիկ,
 Այն լուրի մասին, մեր գետի մասին,
 Թէ ինչպէս մի օր, մի սիրուն աղջիկ
 Խեղդուեց գետի մէջ, թէ հա խեղդուելիս,
 Ինչպէս անիծեց իր սիրելիին:

ՄՈՒՐԺ

ԽՆԱՄԻ:

Ի՞մ սիրունիկներ, ախր այդ ի՞նչ է,
Հարսանիքի էլ կարծես թէ երգ չէ:
Այդ ո՞վ ընտրեց, դէ ասէք, տեսնեմ:

Աղջիկներ:

Ե՛ս չեմ... Ես էլ չեմ...

ԽՆԱՄԻ:

Հապա ո՞վ երգեց:
(Շշնջին և իրարանցում աղջկեանց մէջ):

ԻՇԽԱՆ:

Ես գիտեմ ո՞վ էր: (Չէր է կենում տեղից և կամաց ասում
ախոռապետին):

Ձէ՛ որ այստեղ է

Ջաղացականուհին: Դ՛ուրս գցիր նրան,

Եւ իմացիր տես, ո՞վ համարձակուեց

Նրան ներս թողնել: (Ախոռապետը մօտենում է աղջկեանց):

ԻՇԽԱՆ (ինքն իրան):

Նա այստեղ գուցէ

Այնքան ձայն, աղմուկ կը բարձրացնի,

Որ ես ամօթից չեմ էլ իմանայ

Թէ՛ որտեղ թագնուեմ:

Ախոռապետ:

Նրան չը գտայ:

ԻՇԽԱՆ:

Փնտրիր, ես գիտեմ, որ նա այստեղ է.

Նա էր երգողը:

ՀԻՒՐ:

Տես թէ ի՞նչ մեղր է.

Մարդու գլուխը ու ոտն է ընկնում,

Ափս՛ս, որ դառն է. բայց վատ չէր լինի

Քիչ քաղցրացնել...

(Նորապսակները համբուրում են. լսում է մի թուլ ճիւղ):

ԻՇԽԱՆ:

Նա է, այդ նրա

Խանդոտ ճիւղն է... Ի՞նչ է:

Ախոռապետ:

Ոչ մի տեղ

Ձը գտայ նրան:

Իշխան:

Յիմար:

Փետեղբայր:

Բայց արդեօք

Ժամանակը չէ, որ իշխանուհուն

Յանձնենք ամուսնուն և չէմքամիջում

Մենք գայլուկ չաղ տանք նրանց գլխներին:

Խնամի:

Ի հարկէ, ճիշտ որ ժամանակն է.

Հապա մի այստեղ բերէք աքլարը:

(Նորապսակներին ուտացնում են տապակած աքլար, շաղ
են տալիս նրանց գլխին գալլուկ և տանում են ջարան):

Խնամի:

Տիրուհի, հոգեակս, մի լար, մի վախիւր,

Հնազանդ եղիր: (Նորապսակները գնում են ննջարան.

ամենքը ցրում են բացի խնամուց և փետեղբորից):

Փետեղբայր:

Ո՛ւր է գաւաթը.

Ամբողջ գիշերը պատուհանի տակ

Ես պիտի չըջնամ, և վատ չէր լինի

Գինով տաքանալ:

Խնամի:

(Լցնում է նրա գաւաթը):

Ա՛ռ, անուշ արա:

Փետեղբայր:

Ո՛ւհ, չնորհակալ եմ: Ի՛նչ որ ամեն ինչ

Շատ լաւ անցաւ, չէ՞: Հարսանիքը հօ՛

Նմանը չունի:

Խնամի:

Այ՛ո, փառք Աստուծոյ,

Բոլորը լաւ անցաւ, բացի մի բանից:

Փետեղբայր:

Ի՞նչ բանից:

Խնամի

Ախր այն ևրդը իսկի

Բարի նշան չէր, և հարսանիքի

Երգ էլ չէր, Աստուած գիտէ, թէ ինչ էր:

Փետեղբայր:

Է՛հ, միշտ պէտք է որ այդ աղջկերքը

Մի օյին սաքեն: Ախր վայել է,

Որ իշխանական պերճ հարսանիքը

Դիտմամբ խանդարեն:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԵՐԲՈՐԻ

Դ ա հ լ ի ճ:

Իշխանուհի եւ դայեակ:

Իշխանուհի:

Սո՛ւս, կարծես փողը փչում է. բայց ոչ,

Նա չէ դալիս, չէ: Ախ, նանի, երբ նա

Դեռ փեսացու էր, իմ կշտից մի քայլ

Չէր հեռանում, և պատահում էր,

Որ աչքը ինձնից չէր հեռացնում:

Հէնց ամուսնացաւ,—ամեն ինչ փոխուեց.

Այժմ նա վաղ է ինձ զարթեցնում,

Եւ հրամայում է, որ ձին շուտ թամբեն,

Մինչև կէս գիշեր Աստուած գիտէ թէ

Նա ուր է գնում: Վերադառնում է—

Հազիւ հաղ քաղցր մի խօսք է ասում,

Հազիւ սիրալիք ձեռքով շփում է

Սրպտակ երեսս:

Դայեակ:

Է՛հ, իշխանուհի,

Տղամարդը ճիշտ որ աքաղաղ է.

Կո՛ւ-կո՛ւ-կո՛ւ... տեսար թեր թափ տուեց

Ու փախաւ գնաց: Իսկ կինը—ինչպէս

Թխական հաւը՝ նստիք քո տեղը

Ու ճուտեր հանիր: Երբ փեսացու է—

Նա ամենին տեղը չի նստի,
 Ձի ուտի-խմի, երկնի կը նայի,
 Եւ չի կշտանայ, հէնց որ պատկուեց—
 Հոգսը շատացաւ. պէտք է այցելել
 Հարեաններին, կամ որսի գնալ,
 Կամ կը սլանայ դէպի պատերազմ,
 Այստեղ կամ ախտեղ, իսկ տանը նստել
 Ձի կարողանայ:

Իշխանունի:

Ի՞նչպէս եւ կարծում,
 Արդեօք նա չունի գաղանի սիրունի:

դայեակ:

Օ, մեղք մի գործիր, ախր ումի՛ հետ
 Նա քեզ կը փոխի. դու ամեն բանով
 Յաղթել ես նրան. խեղճով, հրաշալի
 Քո գեղեցկութեամբ, սովորոյթներով
 Եւ ուշիմութեամբ, Մտածիր, հոգիս,
 Ո՞ւմ մէջ այդքան դանձ նա պիտի դտնի,
 Եթէ ոչ քո մէջ:

Իշխանունի:

Եթէ որ Աստուած
 Աղօթքս լսէր, երեսայ տար ինձ,
 Ես այն ժամանակ լաւ կ'իմանայի
 Ամուսնուս դէպի ինձ դրաւել նորից...
 Տե՛ս, որսորդներով բաղը լցուեցին,
 Մարդս տուն եկաւ. բայց ինչո՞ւ համար
 Նա չէ երևում: (Մտնում է որսորդը):
 Ո՞ւր է իշխանը:

Որսորդ:

Նա մեզ հրամայեց տուն վերադառնալ:

Իշխանունի:

Բայց ինքն ուր է:

Որսորդ:

Իշխանը մնաց
 Մենակ անտառում Դնէպրի ափին:

Իշխանունի:

Դուք յանդգնեցիք թողնել իշխանին
Անտառում մենակ: Շատ հաւատարիմ
Ծառաներ էք դուք: Գնացէք, իսկոյն
Թռէք նրա մօտ, ասացէք, որ ձեզ
Ես եմ ուղարկել: (Որսորդը գնում է):

Ա՛խ, Տէր իմ Աստուած,

Անտառում մենակ այս կէս գիշերին,
Ե՛ւ վայրի գազան, ե՛ւ դաժան մարդիկ,
Ե՛ւ մարդագէտներ թափառում են միշտ—
Միթէ փորձանքը շատ կըսպասել տայ.
Շուտով մոմ վառիր պատկերի առաջ:

Դայեակ:

Իսկոյն կը վառեմ, իսկոյն, անքիս լոյս:

ՏԵՍԱՐԱՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

Դ ն է պ ռ . գ ի շ ե ռ :

Յաւերժահարսէր

Ուրախ խմբով մենք

Խորը յատակից

Գիշերն ելնում ենք,

Տաքանում լուսնից...

Սիրում ենք մենք գիշերներով

Գետի տակից հեռանալ,

Սիրում ենք ազատ գլխով

Գետի երես բարձրանալ,

Միմեանց ձայն տալ, հնչուն օդը

Աղմուկներով մեր լցնել,

Եւ մեր կանաչ թաց մազեր

Օդում թափ տափ տալ, չորացնել:

Մէկը:

Սո՛ւս, թռչնիկը թփերի տակ

Թրթռում է խաւարում:

Մի ուրիշը:

Մեր և լուսնի միջև մէկը
Ման է գալիս ամիսներում: (Քաղնում է):

Իշխան:

Դէպի այս տխուր ամիսն ակամայ
Ինձ մի անյայտ ոյժ հրապուրում է միշտ...
Օ, ծանօթ վայրեր, վշտալի վայրեր,
Այստեղ ամեն ինչ ես լաւ յիշում եմ.
Ահա ջաղացը... նա արդէն քանդուել
Ու փուլ է եկել. նրա անիւներ
Ուրախ վշտոցի ձայնը չէ հնչում:
Երկանքը կանգնել, էլ չէ պտըտւում.
Երեի պառաւ խեղճ ջաղացպանն էլ
Մեռել է: Նա իր թշուառ աղջկան
Երկար ողբում էր: Այստեղ շաւիղ կար,
Նա խափանուել է... Վաղուց է, վաղուց,
Ո՛չ մի մարդ այստեղ էլ ոտ չէ դնում:
Այստեղ պարտէզ կար շուրջը ցանկապատ.
Մի՞թէ նա արդէն անտառ է դարձել:
Ահա և կաղնին՝ այն նուիրական.
Այստեղ ծառի տակ նա ինձ գրկելով
Գլուխը խոնարհեց ու լռեց... մի՞թէ
Կարելի բան է: (Մտնում է դռանը, տերևները թափում են):
Այս ինչ եմ տեսնում.
Ծառի տերևներն յանկարծ դեղնեցին,
Եւ ոլորուելով ու շխշխալով,
Թափուեցին վրաս. իմ առաջ ահա
Կանգնած է կաղնին մերկ և սև, ինչպէս
Մի անիծած ծառ: (Մտնում է ձերուկը ցնցոտիների մէջ և
կիսամերկ):

Ծերուկ:

Բարով քեզ, փեսայ:

Իշխան:

Ո՞վ ես, դու, ծերուկ:

Ծերուկ:

Ես այս տեղերի

Ազոռն եմ:

Ի Շխան:

Միթէ սա ջաղացական է:

Ծերուկ:

Ի՞նչ ջաղացական. ես իմ ջաղացը
 Մախել եմ արդէն սատանաներին,
 Իսկ փողը տուել յաւէրժահարսին—
 Գուշակող աղջկաս, որ նա պինդ պահէ:
 Փողը թաղուած է Դնէպր դետի
 Աւաղների տակ. նրան հսկում է
 Միաշնայ ձուկը:

Ի Շխան:

Խեղճ, նա դժուել է:
 Նրա մաքերը այնպէս են ցրուած,
 Ինչպէս ամսերը փոթորկից յետոյ:

Ծերուկ:

Այս երեկոյեան դու ինչո՞ւ չեկար.
 Մեզ մօտ խնջոյնք կար և մենք քեզ երկար
 Սպասում էինք:

Ի Շխան:

Ո՞վ էր սպասում:

Ծերուկ:

Ո՞վ էր սպասում. ի հարկէ, աղջիկս,
 Դու գիտես, որ ես բոլորի վրայ
 Նայում եմ միայն մասերի միջով
 Եւ ազատութիւն տալիս լիովին.
 Թէկուզ նա քեզ հետ նստի ողջ գիշեր,
 Մինչև ի լոյսը—մի խօսք չեմ ասի:

Ի Շխան:

Խեղճուկ ջաղացական:

Ծերուկ:

Ի՞նչ ջաղացական եմ,
 Քեզ հօ ասում են, որ ես ազատ եմ,
 Ո՛չ թէ ջաղացական. Հիանալի դէպք.
 Երբոր (յիշում ես) նա իրան գցեց

Գետը, վազեցի նրա ետևից
 Եւ հէնց ուղեցի այն ժայռի գլխից
 Ինձ ջուրը նետել, և մէկ էլ յանկարծ
 Զգացի՝ երկու զօրաւոր թևեր
 Իսկոյն իմ կռան տակերից բուռան
 Եւ ինձ օդի մէջ կախուած պահեցին:
 Այդ ժամանակից մերթ ևս թռչում եմ
 Այս ու այն կողմը, մերթ կուտկուտում եմ
 Սառկած կովերին, մերթ նստում եմ ես
 Գերեզմանի վրայ ու կոկոռում եմ:

Իշխան:

Ինչ խղճալին է: Քեզ ով է նայում:

Ծերուկ:

Այո, նայել ինձ շատ լաւ կը լինէր.
 Ես ծերացել եմ, պահունջող դարձել:
 Շնորհակալ եմ, ինձ խնամում է
 Յաւերժաճարար:

Իշխան:

Ո՞վ:

Ծերուկ:

Իմ թոռնիկը:

Իշխան:

Հոսկանալ սրան անկարելի է:
 Ծերուկ, դու այստեղ, այս անտառի մէջ
 Քաղցից կը մեռնես, կամ թէ գազանը
 Քեզ կ'ուտէ: Արդեօք չես կամենայ գալ
 Իմ ապարանքը և ինձ հետ սպրել:

Ծերուկ:

Քո ապարանքը. ոչ, շնորհակալ եմ,
 Ինձ կը հրապուրես և յետոյ, գուցէ,
 Խնդդես մանեակով: Այստեղ ապրում եմ
 Եւ կուշտ, և՛ ազատ: Քո ապարանքը
 Ինձ հարկաւոր չէ: (Գնում է):

Իշխան:

Եւ այս բոլորի

Պատճառը ես եմ. սոսկալի բան է

Խելքից զրկուելը: Մեռնելը լաւ է.
 Մեռելի համար աղօթք են անում,
 Յարգանք ջոյց տալիս. մահը նրա հետ
 Հաւատարում է իւրաքանչիւրիս:
 Սակայն այն մարդը, որ խելքից զուրկ է
 Նման չէ մարդու, իզուր խօսելու
 Շնորհք է տուած—նա խօսքին տիրել
 Չի կարողանայ: Նրա մէջ նոյն իսկ
 Գազանը իրան եղբօրն է տեսնում.
 Մարդիկ ծաղրում են և ամեն մէկը
 Նրա նկատմամբ թոյլ կը տայ իրան
 Ինչ որ կամենայ: Նրան Աստուած էլ
 Չէ դատում: Թշուառ, խեղճուկ ծերունի,
 Նրա այն տեսքը նորոգեց իմ մէջ
 Իմ զղջումների բոլոր տանջանքը:

Որսորդ:

Ահա իշխանը. հազիւ հազ գտանք:

Իշխան:

Ինչու եք եկել:

Որսորդ:

Մեզ իշխանուհին

Ուղարկեց այստեղ. նա վախենում էր

Որ և է փորձանք քեզ չը պատահի:

Իշխան:

Անտանելի է նրա խնամքը.

Թէ ես մանուկ եմ, որ մի քայլ անել

Ինձ չի կարելի առանց դայեակի: (Գնում է: Յաւերժա-

հարսերը երևում են ջրի երեսին):

Յաւերժանարսեր:

Այս հարթ դաշտում նրանց ետքից

Եկէք վազ տանք շտապով.

Եկէք, քոյրեր, նրանց ձիանց

Խրտնեցնենք սուղոյով,

Մեր քրքրչով, ծփանքով:

Ուշ է արդէն, կանչեցին

Աքլարները հեռում:

Ալիքները ցրտեցին:

Ջինջ լուսինը մայր մտաւ,
Մութը պատեց երկնքին:

Մէկը:

Քիչ էլ մնա՛ք, քոյրիկ ջան:

Մի ուրիշ:

Ո՛չ, ո՛չ, ժամ է: Թագունին—
Մեր քոյրիկը շատ է խիստ,
Սպասում է անհանգիստ: (Անհետանում են):

ՏԵՍԱՐԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ:

Դ ն է պ ը ի յ ա տ ա կ ը:

Յաւերժահարսերի ապարանք: Յաւերժահարսերը մանում են
իրանց բազունիւ շուրջը բոլորած:

Աւագ յաւերժահարս:

Հերիք է մանէք, քոյրիկներ: Արեւը
Մայր մտաւ արդէն—լուսինն է փայլում
Մեզ վրայ ինչպէս մի շողշողուն սիւն:
Հերիք է, հերիք, լո՛ղ տուէք գէպ՝ վեր—
Եւ երկնքի տակ խաղացէ՛ք ազատ:
Բայց թէ ոչ ռքի ձեռք չը տաք այսօր:
Ձը համարձակուէք գրգռել ափում
Ման եկողներին, չը ծանրացնէք
Ձկնորսի ուռկանն տիղմով ու խոտով,
Եւ չը հրապուրէք մանկան ջրի մէջ՝
Պատմելով նրան անուշ հէքեաթներ
Ձկների մասին: (Գալիս է փոքրիկ յաւերժահարսը):
Ո՞րտեղ էիր դու:

Աղջիկ:

Դուքս եկայ, դամար իմ պապիկիս մօտ:
Նա երեկոյեան ինչդրեց ինձ գտնել
Գետի յատակում այն դրամները,
Որ մի ժամանակ նա ջուրն էր գցել:
Ես շատ վնարեցի, թէ ինչ է փողը,
Ես չը գիտեմ էլ, բայց նրա համար

Մի բուռն խնունջ տարայ, գրանով
Նա շատ ուրախ էր:

Յաւերժահարս:

Խելագար ժլատ

Լսիր, աղջիկս, քեզ վրայ եմ ես
Այսօր յոյս դնում: Մեզ մօտ, գետափը
Գալու է մի մարդ. զգո՛ւ եղիր դու,
Եւ դուրս եկ նրան գիմաւորելու:
Մեզ ազգական է—նա քո հայրն է:

Աղջիկ:

Նա՛ որ քեզ թողնց և ամուսնացաւ
Ուրիշ կնոջ հետ:

Յաւերժահարս:

Այո՛, նա Սիրիւր

Եւ զգուիւր նրան և պատմիր ինչ որ
Ինձնից լսել ես թէ քո ծննդեան
Եւ թէ իմ մասին: Եթէ հարցնէ,
Արդեօք ես նրան դեռ չեմ մոռացել,—
Ասա՛, որ դարձեալ նրան յիշում եմ
Եւ սրտով սիրում ու սպասում եմ
Միշտ նրա գալուն: Դու հասկացար ինձ:

Իղջիկ:

Օ՛, հասկացա՛ր:

Յաւերժահարս:

Դէ՛հ, գնա՛ (Մենակ): Այն օրից,

Երբ ինձ գցեցի խելագարի պէս
Այս ջրերի մէջ, ինչպէս անարգուած
Յուսահատ աղջիկ, և Դընէպրի
Խորքում ես դարձայ սառը և հզօր
Մի յաւերժահարս,—և ամենայն օր
Վրէժինդրութեան մասին եմ խորհում,
Եւ այսօր կարծես, ժամը հասել է:

ՏԵՍԱՐԱՆ ՎԵՏԵՐՈՐԴ

Գ Ե Մ Ա Փ Ը

Ի Շ խ ա ն ։

Դէպի այս տխուր ափերն ակամայ
 Ինձ մի անյայտ ոյժ հրապուրում է միշտ...
 Այստեղ ամեն ինչ յիշեցնում է
 Անցած օրերը և ազատ, կարմիր
 Իմ ջահելութեան թէև վշտալի,
 Բայց անուշ վէպը։ Այստեղ երբեմն
 Ես ազատ էի և ազատ սիրով
 Երջանիկ։ Անխելք... Եւ կարողացայ
 Ես այդպէս անմիտ հրաժարուել բախտից...
 Տխուր մտքեր է ինձ յիշեցնում
 Երէկ ծերի հետ իմ հանդիպումը։
 Խեղճ, տարաբախտ հայր, ինչ սոսկալի էր։
 Գուցէ այսօր էլ նրան հանդիպեմ,
 Եւ համաձայնի թողնել անտառը
 Եւ մեզ մօտ՝ ապրել... (Փոքրիկ լաւէրժաբար դուրս է գա-
 լիս ափը)

Ի՞նչ եմ տեսնում ես,

Ո՞րտեղից ես դու, հրաշալի մանուկ։

*)

Կ. ԿՐԱՍՍԻՆԻԿԵԱՆ

*) Պուշկինի այս պոէման [] է վերջացած։